

با کسری بودجه شدیدی مواجه کرد که در نهایت منجر به برگشت از این طرح شد. اگرچه این طرح هم‌اکنون نیز یکی از اعداد بزرگ بودجه دولت را به خود اختصاص می‌دهد.

- یکی از نقدهایی که در آن سال‌ها خیلی مطرح بود مسأله تورم‌زا بودن روش پرداخت نقدی یارانه‌ها بود. برخی می‌گفتند با پرداخت نقدی یارانه‌ها، اقتصاد ایران دچار تورم‌های شدیدی خواهد شد.

بله، این یکی از انتقادهای جدی به پرداخت یارانه نقدی توسط منتقدان بود. آن زمان بازار پیش‌بینی تورم‌های حاصل از اجرای این طرح داغ بود و پیش‌بینی‌ها از اعداد ۵۰ درصد تا ۵۰۰ درصد بود. موضوعی که بیش از آن که نقد کارشناسانه باشد نقدهایی سیاسی بود. از منظر نظریات اقتصادی، موضوع بررسی تورم طرح از چند دیدگاه قابل بررسی بود؛ مثلاً آقای جمشید پژویان معتقد بود طرح تا زمانی که منجر به خلق پول جدید نشود تورمی نخواهد داشت. او تورم سمت هزینه را هم قبول نداشت و معتقد بود اگر حجم

پول افزایش نیابد فشار هزینه باعث می‌شود مصرف‌کنندگان بخشی از تقاضای خویش را کاهش دهند، لذا ترکیب تقاضای آنها تغییر می‌کند و تورمی ایجاد نمی‌شود. در آن دوران بخشی از گروه‌هایی که تورم طرح را برآورد می‌کردند عموماً آثار آن را از سمت هزینه محاسبه می‌کردند. اینکه مثلاً سهم انرژی به عنوان نهاده در تولید محصولات چقدر است و متناسب با این افزایش میزان تورم را نیز محاسبه می‌کردند. نقد دیگر این بود که گروهی معتقد بودند اگر یارانه به صورت کالایی یا نقدینگی باشد تورم‌زا نیست، اما اگر نقدی باشد تورم‌زاست؛ یعنی می‌گفتند نقدی است لذا نقدینگی را افزایش می‌دهد و موجب تورم می‌شود. به نظرم این تحلیل به دلیل نسبت نزدیکی واژه نقدی و نقدینگی خیلی هم جا افتاده بود و این انتقاد را از طرف افراد زیادی می‌شنیدیم. این اساس نتیجه‌گیری می‌کردند که پس یارانه نقدی روش مناسبی نیست و باید از روش غیرنقدی استفاده کرد. در تحلیل‌های این گروه اصلاً به موضوع

به صورت کالایی یا تأمین اجتماعی باشد تورم‌زا نیست، اما اگر نقدی باشد تورم‌زاست؛ یعنی می‌گفتند نقدی است لذا نقدینگی را افزایش می‌دهد و موجب تورم می‌شود. به نظرم این تحلیل به دلیل نسبت نزدیکی واژه نقدی و نقدینگی خیلی هم جا افتاده بود و این انتقاد را از طرف افراد زیادی می‌شنیدیم. این گروه بر این اساس نتیجه‌گیری می‌کردند که پس یارانه نقدی روش مناسبی نیست و باید از روش غیرنقدی استفاده کرد.

برخی تحلیل‌ها یارانه نقدی را رد می‌کرد

در آن دوران بخشی از گروه‌هایی که تورم طرح را برآورد می‌کردند عموماً آثار آن را از سمت هزینه محاسبه می‌کردند. اینکه مثلاً سهم انرژی به عنوان نهاده در تولید محصولات چقدر است و متناسب با این افزایش میزان تورم را نیز محاسبه می‌کردند. نقد دیگر این بود که گروهی معتقد بودند اگر یارانه به صورت کالایی یا تأمین اجتماعی باشد تورم‌زا نیست، اما اگر نقدی باشد تورم‌زاست؛ یعنی می‌گفتند نقدینگی باعث تورم می‌شود و چون یارانه هم نقدی است لذا نقدینگی را افزایش می‌دهد و موجب تورم می‌شود. به نظرم این تحلیل به دلیل نسبت نزدیک واژه نقدی و نقدینگی خیلی هم جا افتاده بود و این انتقاد را از طرف افراد زیادی می‌شنیدیم. این گروه بر این اساس نتیجه‌گیری می‌کردند که پس یارانه نقدی روش مناسبی نیست و باید از روش غیرنقدی استفاده کرد.

با آن کالای دیگری بخرد، معادل همان ۱۰۰هزار تومانی که دولت به وی می‌داد. اما دلیلی که اجرای این طرح می‌توانست باعث افزایش تورم شود از سمت پرداخت یارانه نقدی به مردم نبود، بلکه از سمت افزایش قیمت انرژی و لذا افزایش قیمت تمام شده کالاها و خدمات و همچنین افزایش تقاضای نقدینگی بود. یعنی به‌دلیل وجود نظام قیمت‌گذاری در کشور که عموماً توسط اصناف و کارگروه‌های دولتی و غیر دولتی صورت می‌پذیرد افزایش قیمت انرژی در محاسبات این مؤسسات و نهادها منظور شده و قیمت محصولات‌شان را افزایش می‌دهند. از طرف دیگر افزایش تقاضای نقدینگی موجب فشار مجلس و نهادهای دولتی بر بانک مرکزی برای تأمین نقدینگی جدید می‌شود که این به معنای خصلت درونزایی پول است. به همین منظور ما در دبیرخانه وزارت اقتصاد با همکاری بانک مرکزی از ۳ روش تحلیل داده - ستانده، الگوی CGP و درنهایت برنامه‌ریزی مالی (FP) برای پیش‌بینی آثار تورمی طرح استفاده کردیم که این الگوها تورم بین ۰-۱۰ درصدی را نشان می‌داد. اگرچه بارها عنوان کردیم که استفاده از مدل‌های کمی برای پیش‌بینی آثار این طرح به‌دلیل تغییرات اساسی در رفتارها و ساختارها مناسب نیست.

- اجرای طرح در ۳ ماهه پایانی سال ۸۹ آغاز شد و اثرات تورمی آن در سال ۹۰ مشاهده شد. یعنی الان که در سال ۹۸ هستیم می‌توانیم به طور کامل نتایج تورمی آن را تحلیل کنیم.

بله. تورم سال ۸۹ حدود ۱۱ درصد و سال ۹۰ حدود ۲۱٫۳ درصد بود. البته در سال ۹۰ هم‌زمان با اجرای طرح چند اتفاق دیگر هم افتاد که در تورم تأثیر داشت. اول اینکه سال ۹۰ اوج افزایش قیمت نفت در جهان بود که البته تا پایان سال ۹۳ ادامه یافت. افزایش قیمت نفت باعث افزایش قیمت همه فرآورده‌های پتروشیمی و فلزات شد. از طرف دیگر اگر آمار فائور را در دهه اخیر بررسی کنید در هیچ سالی قیمت محصولات کشاورزی به اندازه این سال افزایش نیافت. این دو عامل باعث ایجاد یک تورم وارداتی شد که بخشی از تورم سال ۱۳۹۰ ناشی از آن بود. نکته دیگر اینکه نرخ رشد پایه پولی سال ۹۰ به ۱۱٫۴ درصد رسیده بود که تقریباً یکی از پایین‌ترین نرخ رشد‌های پایه پولی دو دهه اخیر بود. نرخ رشد نقدینگی هم حدود ۲۰ درصد بود که تفاوتی با نرخ رشد نقدینگی سال‌های گذشته نداشت. برای مثال اینکه از کدامیک از روش‌ها برای تحلیل تورم استفاده شده یا چه روشی برای پیش‌بینی تورم این طرح کارآمدتر بوده و دقت بیشتری دارد.

- تحلیل و پاسخ دبیرخانه و دولت به منتقدان چه بود؟ به هر حال شما نیز در مدل‌های‌تان پیش‌بینی تورم ۸ تا ۱۰ درصدی را در ازای اجرای طرح هدفمندی داشتید.

نخستین بحث این بود که طرح هدفمندی یارانه‌ها در چهارچوب نظری خود منجر به خلق پول جدید نمی‌شود. چون در این طرح، پول افزایش قیمت حامل‌های انرژی را از مصرف‌کنندگان می‌گیرد و مجدداً به‌صورت نقدی به آنها باز می‌گرداند. بنابراین تا زمانی که برای تأمین مالی طرح از این روش استفاده شود پول جدیدی خلق نمی‌شود. اما از منظر افزایش قیمت انرژی و قیمت تمام شده محصولات تحلیل دیگری وجود دارد که به آن می‌پردازم. در پاسخ به منتقدان گروه دوم که به نظر کاملاً غیرعلمی بود «اینکه اگر به مردم کالا بدهید تورم ایجاد نمی‌شود اما اگر پول بدهید تورم ایجاد می‌شود» باید بگویم وقتی یک فرد سبد کالایی مثلاً ۱۰۰هزار تومانی از دولت می‌گیرد، بدین معنی است که ۱۰۰هزار تومان پول جیب می‌آزد می‌شود و می‌تواند

در خصوص پرداخت

هزینه درمان یا به

عبارتی پوشش

هزینه‌های درمانی

مردم از طریق منابع

یارانه‌ای در کارگروه،

مطالعاتی داشتیم و

جلساتی نیز با مدیران

تأمین اجتماعی و وزارت

بهداشت و درمان در

خصوص شیوه‌های کار

برگزار کردیم، اما به

این اطمینان نرسیدیم

که اختصاص منابع به

روش‌های ذکر شده

می‌تواند کارآمدتر از

روش تأمین اجتماعی

شود

متقاضی کار نیستند. نام این تحقیق E۲ATM بود که از مردم ۲۸ کشور اروپایی در خصوص پرداخت درآمد پایه غیر مشروط یعنی همان یارانه نقدی به همه سؤال شده است. یکی از سؤالات این تحقیق از مردم کشورهای اروپایی این است که اگر این میزان درآمد پایه یا همان یارانه نقدی به شما پرداخت شود در انتخاب شما برای کار چه تأثیری خواهد داشت.

در نتایج این تحقیق آمده است:

۴ درصد گفته‌اند که با اجرای طرح کارشان را ترک می‌کنند.

۷ درصد گفته‌اند که با اجرای طرح ساعات کارشان را کاهش می‌دهند. ۳۴ درصد گفته‌اند که با اجرای طرح دنبال کار دیگری خواهند گشت.

۱۵ درصد گفته‌اند که با اجرای طرح زمان بیشتری را به خانواده اختصاص خواهند داد.

۱۰ درصد گفته‌اند که با اجرای طرح به‌ندیمال مهارت‌های دیگری خواهند رفت.

۷ درصد گفته‌اند که با اجرای طرح کارهای مورد علاقه و داوطلبانه انجام خواهند داد.

البته ۱۳ درصد هم به هیچ گزینه‌ای پاسخ نداده‌اند.

خوب است که چنین تحقیقی در کشور ما هم صورت پذیرد و با یک روش آماری مناسب از مردم سؤال شود.

- جایی می‌خواندم که ایده‌های دولت احمدی‌نژاد در حوزه هدفمندی یارانه‌ها، نشأت گرفته از تفکرات اقتصادی حبیب فتینی اقتصاددان عرب است. لطفاً بفرمایید این ادعا درست است؟

زمانی که من در خصوص طرح هدفمندی یارانه‌ها کار می‌کردم کتابی به اسم «گزارش اقتصاد ایران در تبدیل ثروت نفت به توسعه» به من معرفی شد. این کتاب آن زمان توسط سازمان بورس منتشر شده بود. کتاب متعلق به اقتصاددانی به نام حبیب فتینی اقتصاددان ارشد بانک جهانی بود. او در سال ۱۳۸۱ به‌عنوان نماینده بانک جهانی به ایران آمده بود و در خصوص برنامه‌های اقتصادی ایران مطالعاتی کرده بود و درنهایت پیشنهادهایی به دولت وقت برای اصلاحات اقتصادی داده بود. این کتاب عصاره پیشنهادهای وی بود. فتینی در این کتاب توصیه می‌کند ایران به جای پرداخت یارانه‌های انرژی که عدد بسیار بزرگی نیز هست به‌صورت سرانه یارانه نقدی پرداخت کند و هم‌زمان دهک‌ها را نیز شناسایی کند. در ادامه آورده است: بعد از ۲ سال فقط به سه دهک یارانه پرداخت کنید و سال چهارم این سه دهک را نیز حذف کنید که به معنای تخصیص یک دوره زمانی مشخص است.

بنابراین کلیت ایده او پرداخت یارانه نقدی حامل‌های انرژی به مردم به‌صورت موقت است. این ایده برای من بسیار جالب بود. حتی عده‌ای آن زمان معتقد بودند موضوع افزایش قیمت بنزین از ۸۰ تومان به سطح قیمت‌های جهانی که در نبره سه قانون برنامه چهارم دیده شده بود بر اساس ایده‌های حبیب فتینی بوده است. البته اگر اخبار آن دوران را دنبال کنید، می‌بینید که بعد از سال ۸۳ گروهی از نمایندگان در مجلس جلوی افزایش قیمت بنزین را گرفتند و دلیل‌شان هم این بود که این طرح را یک اقتصاددان بانک جهانی مطرح کرده و یک طرح لیبرالیستی است. من بعد از خواندن طرح او

بش

محاسبه میزان تورم طرح هدفمندی یارانه‌ها

افزایش تقاضای نقدینگی موجب فشار مجلس و نهادهای دولتی بر بانک مرکزی برای تأمین نقدینگی جدید می‌شود که این به معنای خصلت درونزایی پول است. به همین منظور ما در دبیرخانه وزارت اقتصاد با همکاری بانک مرکزی از ۳ روش تحلیل داده - ستانده، الگوی CGP و درنهایت برنامه‌ریزی مالی (FP) برای پیش‌بینی آثار تورمی طرح استفاده کردیم که این الگوها تورم بین ۰-۱۰ درصدی را نشان می‌داد. اگرچه بارها عنوان کردیم که استفاده از مدل‌های کمی برای پیش‌بینی آثار این طرح به‌دلیل تغییرات اساسی در رفتارها و ساختارها مناسب نیست.

بسیار علاقه‌مند شدم که آقای فتینی را از نزدیک ببینم تا بیشتر در جریان دیدگاه‌هایش قرار بگیرم. تا اینکه در سال ۹۰ به‌عنوان نماینده وزارت اقتصاد در اجلاس دوره‌ای بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول در واشنگتن شرکت کردم. آنجا بود که برای اولین بار با وی ملاقات کردم. آن زمان طرح اجرا شده بود و من درباره اجرایی شدن طرح از آقای فتینی سؤال کردم. او گفت: «اقدامی که شما انجام دادید بعد از طرح مصدق در خصوص ملی کردن نفت بزرگترین طرح اصلاحی اقتصاد ایران است.» در هر صورت آن زمان من در جریان دیدگاه‌های فتینی قرار داشتم. او اگرچه با این موضوع خیلی موافق بود اما نظرش این بود که منابع این طرح در ادامه باید به سمت تولید و سرمایه‌گذاری برود. در سال ۹۲ مجدداً به اجلاس بهاره IMF در واشنگتن سفر کردم و دوباره او را ملاقات کردم. فتینی روحیات خاصی داشت و طبق گفته خودش یکی از دلایلی که در بانک جهانی ارتقای زیادی پیدا نکرده بود به خاطر علایق شخصی‌اش به ایران، احمدی‌نژاد و رهبر معظم انقلاب بود. او در آن اجلاس به من گفت: «سیاست توسعه ایران همان‌طور که رهبری ایران می‌گویند باید مبتنی بر عزت، مصلحت و حکمت باشد.» مثال می‌زد و می‌گفت عزت به تنهایی و بدون مصلحت و حکمت می‌شود صدام. مصلحت بدون عزت و حکمت می‌شود کویت. بنابراین استراتژی شما باید بر اساس این سه محور باشد که هم اکنون هست.

او در این خصوص از نوع برخورد ایران حمایت می‌کرد اما نکات فنی و تخصصی هم در این باره داشت. مثلاً پیشنهاد داد یارانه نقدی را به‌صورت فصلی بدهیم، به گونه‌ای که با این کار پس‌انداز کردن تشویق شود. یا مثلاً سفارش کرد به تراز نقدینگی دقت بیشتری داشته باشیم. فتینی اصرار داشت این طرح را در فازهای بعدی نیز جلو ببریم و متوقفش نکنیم. به همین دلیل ایده ما بحث شناورسازی نرخ حامل‌های انرژی بود. اما متأسفانه چون فازهای بعدی طرح هدفمندی اجرا نشد در حال حاضر هیچ یک از آثارش دیده نمی‌شود. چرا که هدف ما این نبود که قیمت بنزین را به چهارصد تومان تغییر بدهیم و ۱۰ سال دیگر، بنزین به این‌صورت قیمت‌گذاری شود. بلکه می‌خواستیم قیمت شناور شود و این منابع را به آن اختصاص دهیم، کارهایی که متأسفانه صورت نگرفت. در هر صورت چون فتینی آن زمان نماینده بانک جهانی بود می‌گفتند خارجی است و تهمت‌هایی از این نوع نسبت به او مطرح می‌کردند. اما من در دو مرتبه‌ای که با او ملاقات کردم وی را اقتصاددانی علاقه‌مند به ایران دیدم که پیگیر اخبار ایران بود و ایده‌های مشخصی در خصوص اقتصاد ایران داشت.

- آقای فتینی مسلمان بود؟

بله، مسلمان و اهل تونس بود. بعد از تحولات تونس نیز قرار بود به‌عنوان وزیر اقتصادشان معرفی شود ولی نشد.

- به هر حال اجرای طرح در کشور با انتقاداتی در خصوص نحوه اجرای دولت همراه بود. اگر اجازه بدهید به نحوه اجرای طرح و سؤالاتی در خصوص روش‌های اجرایی آن بپردازیم. بله، ایرادی ندارد.